

PRZEDŁUŻENIE (107) *sb n*

-enie (104), -enie (3).

Pierwsze i drugie e jasne, końcowe pochylone.

sg *N* przedłużenie (16); -é (4), -(e) (12). ◇ *G* przedłużeniã (59); -ã (51), -(a) (8). ◇ *D* przedłużeniu (1). ◇ *A* przedłużenie (21); -é (1), -(e) (20). ◇ *I* przedłużeniẽm (4) *BibRadz*, *SarnStat* (3), przedłużenim (2) *BielŻyw*, *Calep*; -ẽm (3), -(e)m (1). ◇ *L* przedłużeniu (4).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde bez cytatu s.v. przedłużyć*.

I. Rzeczownik od „przedłużyć” (89) :

A. O czasie (45) :

1. Uczynienie dłuższym, przeciąganie w czasie; productio, propagatio, prorogatio *Cn* (4) :

przedłużenie komu (1): mocen był Bog niebo wípák nákierowác do przedłużenia żywotá *Ezechiałzowi PowodPr* 3.

Zwrot: »przedłużenie [w czym] czynić« (1): *ComCrac* 18v *cf Szereg*.

Wyrażenie: »przedłużenie żywota« (2): profzẽ Páná Bogá/ o przedłużenie żywotá/ ábym záczẽthéy rzeczy dokonác mogł/ ku rozmnożeniu chwały iego *SienLek* 196; *PowodPr* 3.

Szereg: »trudność a przedłużenie« (1): *Procuratorovie* pieniẽzni ktorzy znaimv moviã [...], aby wĩeczy trudnoŕczy a przedluzenia wĩprawy nieczynili mayã bycz przyŕięgli iz rzeczy niesprawiedlivey przymovacz [...] niemayã od ŕtron. *ComCrac* 18v.

a. O iloczynie, dłuższym wymawianiu samogłosek (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »z przedłużenim« = *długo* (1): *Producte – Zprzedłużenim*. [...] *Et ne multis, quibus in verbis eae primae literae sunt, quae in sapiente atque foelice producte dicuntur, in caeteris omnibus breviter. Calep* 854b.

2. Przesunięcie na inny termin, odłożenie na później; odroczenie, odwleczenie czegoś; opóźnienie, zwłoka [zwykle w czynnościach prawnych]; prorogatio *BartBydg*, *Calep*; prolatio *Mącz*; cunctatio, dilatio, extensio, mora, productio, prolatatio, prolongatio *Calep* (41) : Owćã ŕię ku długu przyznáã/ Iżẽ przed wilkiem muŕiáã. Y proŕiã przedłużenia/ Ná krotki czãs odelżenia *BierEz* N2v; *BartBydg* 125; iż gdy iedne^{go} z nich *Dionifius* okrutnik ŕtracić chciãł, tedy on profzãcz aby ŕwe domoŕtwo opatrzić á zrzãdzić mogł pirwey niżby miãł ŕtraczon być, by iedno miãł przedłużenie nieiakie, tedy towarzyŕz iego zany ŕie ŕtawil *BielŻyw* 30; *BielKron* 57, 75v, 190, 196v, 423v; *Mącz* 124a; *Dilatio – Przedłużenie odwłoka. Calep* 322a; *Mora, Expectatio, temporis dilatio, cunctatio – Przedłużenie. Calep* 673b, 854b, 857b, 863a; [*UstKoŕciel* 77v].

przedłużenie czego (10): *Rozdrzemała ŕie duŕza moia przed teŕknoŕciã [Ps 118/28] (koment)* A to dla przedłużenia tych rzeczy ktoriche^m żãdał *WróbŻołt* nn8; *ComCrac* 18v; *BielKron* 101v, 211; **INTERROGATIO** *Sędziowie* *Ziemŕcy y Grodzcy*, áby nic ŕkwãpliwie nie czynili: biérãli wĩęc ŕobie ná pytãnie. [...] Ale iżẽ *per abufum* przedłużenie ŕprawiedliveoŕci ztãd roŕlo, tedy ten obyczay y *Stãtut* iest ábrogowãny. *SarnStat* 791; [A tak Bog/ pokutẽ/ przes przedłużenie wysłuchania od nas wymãcza *UstKoŕciel* 77]. *Cf* »na przedłużenie nie przedłużãć«, *Wyrażenia*.

przedłużenie na co [= w jakim celu] (2): Oni [Saskowie] pothym odpowiedzieli/ gdyż ani Kopiey dekretu/ ani przedłużenia cząfu ná rozmyłł ná ty wślytki rzeczy vprosić niemożem/ niemálfz iuż nic ocobyzmy mieli więcey profić *BielKron* 209. Cf »wziąć przedłużenie«.

przedłużenie w czym (3): Prułki Miłtrż połłał prośząc o zgodę chcąc mu [Łokietkowi] wrocić y nágrodzić iego łzkody y dzierzawy/ przeto było przedłużenie miedzy imi w they rzeczy do roku. *BielKron* 373, 99v, 235v.

przedłużenie do kiedy (3): A gdy záfię s plonem łzli Tátárowie ná zad/ pothkáli fie łnimi v Sokalá łkwápliwie bez rad iednołtáynych/ ábowiem Konłthántyn prosił przedłużenia do záiułtrza/ áby ná nie inłfe mieyłce vpáłrzyli *BielKron* 417v. Cf »dać przedłużenia«, »wziąć przedłużenie«.

W połączeniu z określeniem długości czasu [w tym: [ile] miesięcy (2), do [ilu] dni, do roku, o [ile] godzin, przez [ile] dni, za miesiąc] (7): poráżili náołtátek Troiani Greki/ áż mułiał Agámenon prosić przedłużenia do trzydziyełci dni/ w ktorych pobite ciáła chowáli. *BielKron* 58v; włzyłcy fie powłciágnęli od łwych łłtrzał/ á przedłużenie wzyęli zá miełiac/ á potym zgodę krolowie łpolná vczynili miedzy łobą przyiacielłką pod przyłięgą. *BielKron* 100; Było przedłużenia ná dzyeń o trzy godziny niż potkánia vczynili *BielKron* 411v, 51, 196v, 217, 373.

Zwroty: »dać przedłużenie; przedłużenie będzie dano« [w tym: komu (3), do kiedy (1)] [szyk zmienny] (3;1): Cefarż áby moğł mieć rozmowę doktorow o wierze krzełciáńłkiew/ dał Aufzpurchánom miełięcy 15. przedłużenia/ y wyrok vczynił/ áby im nikt nieprzekazał przez then czás w ich wierze. *BielKron* 217, 64, 196v, 217.

»na przedłużenie [czego] nie przedłużać« = *nie zwlekać (1):* prikazvyem vam abilłdzie wieczey thego na przedlvzenie they rzeczi nieprzedlvzaly. *LibLeg* 10/57v.

»wziąć (sobie) przedłużenie« [w tym: na co (1); do czasu (= do określonego momentu) (1), do czasu (=na razie, tymczasem) (1)] [szyk zmienny] (6): Oná [Dydoná] łobie wzyęłá do łłuzłnego czáfu przedłużenie/ á w tym przedłużeniu rzekłá zá mąż iłć. *BielKron* 75v; Kłiężę Frydrych iż wielka rzecz byłá/ wziął łobie przedłużenie ná rozmyłł/ potym dał taką odpowiedź przez łwoie połly/ iż [...] *BielKron* 196, 100, 147, 196v, 211.

Wyrażenia: »przedłużenie czasu« = *przesunięcie terminu (3):* Sáłkie Kłiężę/ wziáwłzy łobie przedłużenie czáfu odpowiedzi/ ták odpowiedział/ [...] *BielKron* 211, 202, 209.

»przedłużenie czasu [=śmierci]« (1): A rozmyłłay iáki tho ielł łłtrách/ y iáka pomłłtá/ gdy rozmyłłiłz grzech łwoy w łumnienu łwoim/ á nie rozmyłłay fie nic ná przedłużenie czáfu. *RejPos* [249]v.

»wielkie przedłużenie« (1): to fie ma rozvmiecz iz to popravovanie prze ma bycz ieden raz na Rokv zavitem [...]. Bobysie miał popravovacz kilkakroc a łędzia tez kilka kroc deliberovacz, tedyby wielkie przedluzenie łpraviedlivołci belo *ComCrac* 18v.

Wyrażenie przyimkowe: »bez przedłużenia« (1): A obaczyli Stárołtá álbo Podłtárołci/ iż celnik włłpáił nád wolnołć połpolitá/ tedy onę winę ma z Celniká bez przedłużenia złupić. *UstPraw* E2.

B. O tekście: długie omawianie tematu (44) :

Wyrażenie przyimkowe: »z przedłużeniem« = *wyczerpująco, dokładnie (1):* Radzić małz z przedłużeniem tak aby przikłady zminęłych rzeczy ku teraz będącim dawał. *BielŻyw* 44.

a. *Niepotrzebne za długie omawianie jakiegoś tematu (43)* : *FalZioł* II 3b; *WujJud* 134v; Z takich ścriptur może sie obaczyć w wielu rzeczách *nouitius*. Ia ieno niektórych tylko dotykam, vchodząc przedłużenia. *SarnStat* 1267.

[*Zwrot*: »[czym] czynić przedłużenie«: Ia widząc [...] / Iż nie w czytaniu ludzie kłiąg dziś śwoy wiek bawią / [...] Krociuchno dla przykrości łtrzegąc ohydzenia / Niechcąc ci też śwym wierzem czynić przedłużenia *PaprGniazdo* A4.]

Wyrażenie przyimkowe: »dla [= *aby uniknąć*] przedłużenia« (40): I ynich iest wiele niechrześcijańskich przyłiąg ktorich teras dla przedłvżenia y kościoła chrześcijańskiego łgorśzenia / niewipiświę *SeklWyzn* a4v, g4; *KromRozm I* [H3]v; *KromRozm II* h3v; *KromRozm III* E2, N2; Tá ziemią [*Arabia*] dołyć ma w łobie drogich á rozmaitych owocow. Y innych dołyć miałł bogáthych / kthore dla przedłużenia opuśzczam. *BielKron* 264, 305v; *BialKat* 278v; *WujJud* 179v, 193v; *WujJudConf* 179; *RejPosRozpr* c4; Lamaniem chlebá zwáli łtárzy łtoł Páńłki / ábo wieczérzą Páńłką. Przyczyná czemu / dla przedłużenia / opuśćić sie musí. *RejPosWstaw* [143³]; Tho też bacząc / iż tym wolnośćiam náłzym ktore mamy / infzy włzyłcy połtroⁿni sie dźiwuią / iáko łą opátrzone y przywileymi vgruntowáne / to dla przedłużenia loco suo łtet *MycPrz* II A2v; *BudNT przedm* c2v, k. Kk3; Ażá nie mocne były kroleśtwá Iudłkie y Izráelłkie? Ażá też nie mocna Monárchia Bábitońska / y innych wiele? ktorych ia wyliczác y przypominác dla przedłużenia niechcę. *CzechRozm* 255, 6, 52, 166v; Ale to odłogiem / dla przedłużenia / puściwłzy / wrácám sie do tego: iáko mi kłámłtwo *X(iądz)* *K(anonik)* zádáie niewłtydliwe *CzechEp* 216, 117, 186, 197, 202, 242 (11); Prawdá to / iż dziećinny chrzełt wymyłł ludzki / ále nie zárázem od włzyłkich przyięty / y pochwalony: częgo mogł bych wiele dowodow / y przykłádow pokázác: lecz dla przedłużenia / niektore tylko przypomnię. *NiemObr* 145; Infich [*spraw króla*] naten tzas niewłpominám dla przedłużenia *PaprUp* Cv, H; *ActReg* 54; [*BielKron* 1551 7; *BudArt* C5].

~ *Wyrażenie*: »dla przedłużenia rzeczy« (2): odkłádác to y odrzucác będe ná łtronę / częgo / wiele I. M. *X(iądz)* *K(anonik)* w łwym przeciw mnie (procz tego co łię w pierwłzych kśiążkách odrzucáło / y co łię dla przedłużenia rzeczy opuśćić musí) piłaniu nákládł *CzechEp* 103, 374.

Szereg: »dla przedłużenia i (a) zatrudnienia« [*szyk 1:1*] (2): *KromRozm III* C5; Bo káfowánych Státutów nie trzeba kłásć dla zatrudnienia y przedłużenia. *SarnStat* 28. ~

II. *Rzeczownik od „przedłużyć się” i może od „przedłużyć” (18)* :

A. *O czasie: przetrwanie, trwanie dłużej lub za długo, przeciągnięcie się w czasie; longitudo* *PolAnt* (17) : A prośbá ięgo / gdy by częgo kolwiek prołł iż by mu sie zówždy opák obrociłá y miáłto przedłużenia rádłłsey niechay będe łkrocone dni czálow ięgo. *RejPs* 163.

przedłużenie czego (15): Wtora przyczyná [*wszystkich niemocy*] / przedłużenie obiádu áłbo wieczery *SienLek* 12v, 27v; Przedłużenia Séymów, zganiáią niektórzy przyczynę ná wielkość Połłów *SarnStat* 45. *Cf Wyrażenia*.

przedłużenie do kiedy (1): Trfaią y trfác będe te przywileie / od łamego Chryłtuła nádáne / ktorych prawdę y łtáteczność nie tylko kościoł włzyłtek po włzyłki wieki / ále y to áłz do tego czálu náłzego przedłużenie poćwierdza: iłz łam Rzymłki Bifkup iest podporą włzyłkiey Kátholłckiey prawdy *SkarJedn* 401.

W połączeniu z określeniem ilości czasu [za ile lat] (1): [Bóg] połał do niego [Ezechiasza] Ezáiafzá/ áby Ezechiafz sftąpił do kościoła/ á będzie miał przedłużenie żywota zá XV. lat *BielKron* 89v.

Wyrażenia: »przedłużenie czasu« (5): [dla zachowania od powietrza morowego] to wždy miej na bacžności obys richło wyjeżdżał/ á gdy będzie po zmienieniu powietrza: możesz lie zafię przywrocić do mieszkania twe⁸⁰ po przedłużeniu czału. *FalZioł* V 73v; *BiałKat* 253v; áby spráwy ludzkie [...] zá przedłużeniem czału nie były zniszczone/ opátrzna ludzi mądrych poftánowiła roftropność spráwy wieczný pámięci godné pífmá świádectwem ku wiadomości potomftwu przywodzić. *SarnStat* 1036 [idem (2)] 1056, 1185.

»większe przedłużenie [czego]« (1): Też blado żółta Ipoftafis/ ieft gorfza niżli czyrwona/ abowiem bywa taka z wodney krwi. A tak znamionuie wiefzże przedłużenie niemoczy: niżli czyrwona. *FalZioł* V 10.

»przedłużenie żywota, wiekow« = *longitudo dierum PolAnt* [szyk 5:1] (5:1): Smyluy fya tez myli panye nad onimy. Ktorzi przefmya w grzech vpadly [...]. dayze gym tu myli panye ziwota przedluzenye czas pokutowanya ij wlfitych grechow odpufczenye *BierRaj* 19v; *RejPs* 30v; *BibRadz Eccli* 1/19; [Ezechiasz] vczynił modlitwę do Pána Bogá s płáczem/ áby mu dał iákie przedłużenie żywota dla potomká [tj. aby mógł mieć potomka]. *BielKron* 89v, 89v, 247v.

W *przen* (1) : Bać fię Pána/ ieftci korzeń mądrości/ á gáązki iey fá przedłużeniem żywota. *BibRadz Eccli* 1/19.

B. O przestrzeni: stanie się dłuższym [czego] (1) :

Szereg: »rośnienie i przedłużenie« (1): Bowiem niemiałty [!] wilgotnieyfze fá y pełnieyfze flegmy niżli otroci A tak więcey materiey maią ku włofow rofnieniu y przedłużeniu. *GlabGad* A7v.

III. [Długość w przestrzeni:

przedłużenie czego: Wysiewają wedla przedłużenia pola i uprawy rolej ćw. 180. *LustrMalb* I 109, I 66.

przedłużenie jako ile: Ienze krzis na dluza byl osmnaszcie stop, a wissokocz cziała Pana Iesusa bylo gest iako ssiedm stop przedluzenye, a przeto tego krziza daliey nosicz nyemogl. *SprChęd* 87.]

Synonimy: **I.A.2.** odłożenie, odwłoka, omieszkanie, przedlenie, przewleczenie, przewłoka, zwłoka; **III.** długość, dłuza.

Cf **PRZEDŁUŻYĆ, PRZEDŁUŻYĆ SIĘ**

AN